

[Електронний ресурс] – режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/noksologicheskie-aspekty-gumanizatsii-obrazovaniya>

5. Воротнюк М. Людська безпека як імператив сучасної епохи: перенесення фокусу з держави на людину. / М. Воротнюк, О. Сушко. — К. : Представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні, 2010. — 16 с. [Електронний ресурс] – режим доступу: http://mgu.com.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=458&Itemid=

6. UNESCO Roadmap for Implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development [Published by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization]. — Paris (France), 2014.

http://www.learningteacher.eu/sites/learningteacher.eu/files/unesco_gap-esd_roadmap_0.pdf

7. Aichi-Nagoya Declaration on Education for Sustainable Development [Published by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization]. — Aichi-Nagoya (Japan), 2014. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.learningteacher.eu/sites/learningteacher.eu/files/aichi-nagoya_declaration_en_0.pdf

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТУ «ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я» У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

CURRENT PROBLEMS OF TEACHING THE SUBJECT «BASICS OF HEALTH» IN SCHOOL

О.С. Дождьова

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

Анотація. У статті аналізується сучасний стан розвитку педагогічної валеології в Україні. Успіх освіти ґрунтується не лише на міцних знаннях, а й на міцному здоров'ї всіх учасників освітнього процесу. Пріоритетне значення надається вихованню в кожній дитині позитивного ставлення до власного здоров'я, здорового способу життя як до головної життєвої цінності. Головний акцент робиться на обґрунтуванні сучасних та актуальних проблем педагогічної валеології.

Ключові слова: педагогічна валеологія, викладання, професійність педагога, «Основи здоров'я».

Аннотация. В статье анализируется современное состояние педагогической валеологии в Украине. Успех образования основывается не только на прочных знаниях, но и на крепком здоровье всех участников образовательного процесса. Приоритетное значение придается воспитанию у каждого ребенка положительного отношения к собственному здоровью, здорового образа жизни как к главной жизненной ценности. Главный акцент делается на обосновании современных и актуальных проблем педагогической валеологии.

Ключевые слова: педагогическая валеология, преподавание, профессионализм педагога, «Основы здоровья».

Annotation. The paper deals with analyze of modern status pedagogical valeology in Ukraine. It is shown that the success of education is based not only on knowledge, but also on the good health of all participants in the educational process. It is noted that priority is given to education of every child a positive attitude to their own health, a healthy lifestyle as the main value of life. Much attention is given to the rationale of current and topical issues pedagogical valeology.

Keywords: pedagogical valeology, teaching, teacher professionalism, «Basics of health».

Вступ. Час змін, у якому перебуває сучасне суспільство вимагає перебудови усіх сфер існування. Відповідно нововведення торкнулися й освітянської галузі – гуманізація та демократизація все більше стають головними принципами організації навчально-виховної діяльності. Про це зазначається в таких нормативних документах як: Державній національній програмі «Освіта (Україна XXI століття)», Закон України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Національній доктрині розвитку освіти, Концепції 12-річної середньої загальноосвітньої школи та ін. Крім того, зараз все більше уваги приділяється розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів, про що зазначається у Концепції неперервної валеологічної освіти в Україні, а також у Міжнародному проекті «Європейська мережа шкіл сприяння здоров'я» та інших нормативних документах. Аналіз останніх досліджень у області валеології та педагогічної валеології дозволяє стверджувати, що дані галузі просунулись суттєво вперед у наукового-теоретичному плані, проте із практичної точки зору залишаються ще не вирішені декілька важливих питань, що призупиняють її розвиток.

Актуальність. Питання збереження здоров'я було, є і буде актуальним завжди. Сьогодні доводить, що освіта та здоров'я взаємопов'язані як ніколи. Саме тому успіх освіти ґрунтується не лише на міцних знаннях, а й на міцному здоров'ї всіх учасників освітнього процесу. Пріоритетне значення надається вихованню в кожній дитині позитивного ставлення до власного здоров'я, здорового способу життя як до головної життєвої цінності. Проте, багато досліджень за останні роки вказують на те, що здоров'я учнів в школах погіршується: За даними досліджень В. Майданника (2002), лише 1,1 % дітей в Україні є практично здоровими, а в середньому на одну дитину припадає приблизно 2,5 захворювання. Розглядаючи це питання, Ю. Антипкін (2009) визначив, що у більшості дітей підліткового віку спостерігається наявність одночасно декількох захворювань. Дані Державної медичної статистики свідчать, що для учнів основної школи характерні захворювання систем дихання, травлення, кістково-м'язової та сечостатевої систем. В. Неділько, Т. Камінська та ін. (2011) у своїх дослідженнях говорять про те, що якщо серед учнів перших класів в Україні 35,9 % здорових дітей, то, за їх підрахунками, у кінці навчання в школі їх кількість становить 19,9 %, кількість дітей із хронічними захворюваннями зростає з 22,5 до 40,5 % [6]. С. Гаркуша (2013) зазначає, що спостерігається загальна тенденція зниження рівня здоров'я школярів: у 2008 році відсоток здорових дітей у загальноосвітніх навчальних закладах у середньому приблизно становив 18,2%, у 2009 році – 16,6%; у 2010 році – 15,3%; у 2011 – до 13,1%,

а у 2012 році становить 10,2% [3]. Як зазначено у щорічній доповіді про стан здоров'я населення, санітарно-епідеміологічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України за 2012 рік колишнього Міністра охорони здоров'я України Р. Богатирьової (2013) кількість випадків хвороб сечостатевої, нервової системи, хвороби органів травлення, ока та його придаткового апарату збільшується у дітей віком 7-14 років у 1,3-2,7 рази, а у дітей віком 15-17 років 2,9-3,3 частіше, ніж у дітей віком 0-6 років. Тобто, можна зробити висновок, що в період навчання у школі у дітей розвиваються розлади та хвороби у перелічених органах та системах. Крім того у доповіді зазначається, що з віком зростає реєстрація випадків захворювань ендокринної системи (у 4,2 та 5,2 рази відповідно) та хвороби кістково-м'язової системи (у 4,5 та 7,4 рази відповідно). Тож, можна сміливо стверджувати, що проблеми у педагогічній валеології є та заслуговують на їх ретельний розгляд та дослідження, що врешті-решт дозволять їх вирішити.

Виклад основного матеріалу. За головну мету дисципліни основи здоров'я взято ідею виховання у дитини активної позиції щодо ведення здорового способу життя, формування мотивації збереження, зміцнення, збереження та розвитку власного здоров'я.

Запорукою формування здорової особистості учня є взаєморозуміння, взаємоповага, толерантність, творче співробітництво всіх учасників навчального процесу. На думку Буліча Е.Г та Муравова І.В., основною причиною уразливості підростаючого організму є ігнорування біологічних потреб організму у періоді його зросту та розвитку. Розумовий розвиток, інтелектуалізація освіти без пріоритетного оздоровлення веде к деградації організму та особистості людини, є глухим кутом не тільки для кожного учасника, але й для перспектив суспільства[2]. Тобто вчені вказують на те, що навчанні та виховання інтелектуальної людини неможливе без укріплення здоров'я цієї людини, прищеплення валеологічних, здоров'язберігаючих компетенцій.

Для того, що успішно реалізувалась програма предмету «Основи здоров'я» необхідно дотримуватись певних умов при організації навчального процесу, що розкривають можливості активної співпраці та відносин учасників навчально-виховного процесу, а саме:

- 1) дотримання основ навчання, що орієнтоване на розвиток особистості учня та його здоров'я;
- 2) емоційне наповнення змісту предмета;

- 3) залучення інтерактивних методів навчання;
- 4) створення позитивної атмосфери освітнього процесу;
- 5) відпрацювання теоретичного матеріалу на практиці;
- 6) використання своєчасного контролю знань;
- 7) виховання саморефлексії та самооцінювання навчальної діяльності учнів з предмету основи здоров'я;
- 8) використання різних форм та видів діяльності учнів;
- 9) заохочення до активної співпраці сім'ї та громади у вихованні культури здоров'я учнів [1; 4].

Однак, із збагаченням досвіду викладання предмету «Основи здоров'я» та розвитком самої науки валеології так і залишаються невирішеними багато проблем, що виникають під час здоров'язбережувальної діяльності вчителя направленої на учнів.

Зараз однією з основних проблем у валеологічній освіті виступає наявність кваліфікованих педагогічних кадрів, що мають відповідну освіту та досвід викладати предмет основи здоров'я. На жаль, цей предмет у своїй більшості викладають педагоги, що не мають спеціальної освіти, лише курси перепідготовки, що не відповідають рівню спеціальної вищої освіти.

Важко суперечити тому факту, що якісна освіта залежить від кваліфікації, освіченості та професійності педагога. Таким чином це розриває актуальність та потребу постійного вдосконалення підготовки педагогічних кадрів. Загалом виділяють такі показники професійності вчителя:

- 1) результативність та продуктивність праці;
- 2) професійність підходів при вирішенні певних освітніх завдань;
- 3) прагнення до самореалізації та професійного саморозвитку, переймання досвіду інших;
- 4) суб'єктивний критерій – відповідність професії людині, любов до дітей;
- 5) прагнення творчого пошуку у професії;
- 6) критерій конкурентоспроможності та соціальної активності;
- 7) професійна честь та гідність педагога, духовна культура [8; 9].

Із попередньої проблеми витікає наступна, а саме актуальною залишається проблема застосування під час навчального процесу ефективних форм і методів навчання, впровадження сучасних інформаційних технологій та передового педагогічного досвіду у процесі викладання предмету. Тобто, якщо вихователь або вчитель має відповідну освіту та є професійнокомпетентним у питаннях формування

здоров'язбережувальної компетентності, то він раціонально може підбирати форми та методи взаємодії із учнями, що, безумовно, позитивно має впливати на їх освіченість та стан здоров'я. У практиці використання принципів програми «Школа сприяння здоров'я» широке використання різноманітних методів навчання та організаційних методів збереження здоров'я (спілки за інтересами, впровадження розвантажувальних прийомів, проведення свят, перегляд системи харчування тощо) дають змогу отримувати зрушення у бік поліпшення здоров'я учнів у школі [5; 7].

Використання активних методів навчання, а саме обговорення, дискусії, робота у групах, рольові ігри, моделювання ситуацій, практичні завдання, конкурси, вікторини, аналіз ситуацій та ін. мають бути покликані на досягнення та вирішення таких основних завдань:

- 1) виховання сталої мотивації до здорового способу життя та піклування про власне здоров'я;
- 2) виховання навичок дбайливого ставлення до власного здоров'я, його укріплення та розвитку;
- 3) формування у школярів ціннісного ставлення до здоров'я та його збереження всіх його складових;
- 4) ознайомлення учнів з основними принципами та закономірностями життєдіяльності людини в природному та соціальному середовищах, спрямованої на збереження життя і зміцнення здоров'я;
- 5) формування в учнів сталої мотиваційної установки на здоровий спосіб життя як провідної умови збереження і зміцнення здоров'я;
- 6) ознайомлення учнів з основними принципами, шляхами й методами збереження життя і зміцнення усіх складових здоров'я;
- 7) навчання учнів методам самозахисту в умовах загрози для життя;
- 8) формування вмінь самооцінки здоров'я та контролю за його станом;
- 9) розвиток навичок учнів, спрямованих на заохочення вести здоровий спосіб життя.

Третьою найбільшою проблемою викладання предмету «Основ здоров'я» залишається питання недостатнього матеріально-технічного забезпечення. На жаль, але інколи у школах складається така ситуація, що неможливо забезпечити освітній процес учнів належними засобами та матеріалами, що безпосередньо негативно може впливати на засвоєння необхідних знань учнями, зменшення зацікавленості предметом тощо. Це

питання залишається відкритим та може знятися з порядку денного лише за умови належного фінансування шкіл.

Наступним питанням та проблемою стоїть кількість годин, що виділяється на вивчення предмету «Основи здоров'я» у загальноосвітніх закладах. Згідно Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (2013) та методичних рекомендацій викладання у 1-7 класах – 1 година на тиждень, у 8-9 класах – 0,5 години на тиждень. Необхідно зазначити, що у останніх класах середньої школи така кількість як 0,5 годин на тиждень є дуже малою, а ризик захворювань та небезпек у цьому віці зростає. Адже на цей час перепадає криза підліткового віку, що стосується усіх сфер життя підлітка та потребує позитивного вирішення та валеологічної підтримки. Недостатність годин для вивчення тої чи іншої теми може негативно впливати на формування здоров'язберігаючої компетентності учнів.

Висновки. Отож, перед сучасної педагогічною валеологією постають багато питань, які потребують свого негайного вирішення, адже у протилежному випадку, педагогічний процес уроків з предмету «Основи здоров'я» буде не тільки йти не належним чином, а також буде шкодити усім його учасникам. Однак, центральною проблемою залишається кадрове питання та професіоналізм вчителів, що викладають «Основи здоров'я». Для досягнення максимальної ефективності викладання цього предмету вчителю необхідно: мати спеціальну професійну освіту, ознайомитися із сучасною концепцією здоров'я, безпеки і розвитку, принципами навчання на засадах розвитку життєвих навичок; оволодіти сучасними педагогічними методиками, передусім, інтерактивними (тренінговими) формами групової роботи; користуватися якісними навчально-методичними матеріалами і перевіреними джерелами додаткової інформації; бути відданим справі навчання дітей здоров'я, розуміти і визнавати актуальні потреби, інтереси та вікові можливості учнів; знати, як заручитися підтримкою колег і батьків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданова Г. Підготовка вчителів до формування в учнів життєвих навичок / Г. Богданова // Здоров'я та фізична культура. – 2007. – № 9. – С. 6-7.
2. Булич Э.Г. Несостоятельность образования как средства укрепления здоровья молодежи и ее общественные последствия/ Э.Г. Булич, И.В. Мурахов//Матеріали ХМіжнародної науково-практичної конференції [«Валеологія: Сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку»], (Харків, 5 - 7 квітня, 2012 р.). – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2012. – С. 91-95.

3. Гаркуша С.В. Сучасні тенденції у стані здоров'я дітей і молоді в умовах навчання // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2013. – № 10 – С. 7-11.

4. Компетентнісні засади змісту освіти в 11-річній школі: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28-29 березня 2013 року/ Ред.кол.: Федоренко О.А., Єрмаков І.Г. (науковий редактор), Ратуша А.М. – К.: Оберіг, 2013. – 608 с.

5. Куриленко В.Г. Формування свідомого і відповідального ставлення учнів до свого здоров'я через створення здоров'язбережувального середовища (з досвіду діяльності «Школи сприяння здоров'ю»)/ В.Г. Куриленко, Л.В. Главацька// Педагогіка здоров'я: збірник наукових праць IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 210-річчю з дня заснування Харківського національного університету імені Г.С.Сковороди. – Харків:ХНПУ ім. Г.С.Сковороди, 2014. – С. 302-310.

6. Няньковський С.Л. Стан здоров'я школярів в Україні/ С.Л. Няньковський, М.С. Яцула, М.І. Чикайло, І.В. Пасечнюк// Здоров'є ребенка. - 2012. - №5 (40). [Електронний ресурс] – режим доступу: (http://www.mif-ua.com/archive/article_print/32962).

7. Пилипенко Н.М. Аналіз результатів упровадження програми «здоров'я» в Потлавського навчально-виховному об'єднанні № 14/ Н.М. Пилипенко. – Тези доповідей XI Міжнародної науково-практичної конференції [«Валеологія: Сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку»], (Харків, 11-13 квітня, 2013 р.). – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2013. – С.152-154.

8. Сластенин В.А. Формирование профессиональной культуры учителя/ Сластенин В.А. – М.: Издательский центр «Академия», 1993. - 303с.

9. Соколов В.В. Педагогическая адаптология: монография/ В.В.Соколов – Вологда: ВГПУ, ВИРО, 2008. – 128 с.

**ПРОБЛЕМА СКОРОЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН З БЕЗПЕКИ – ЦЕ НЕ ТІЛЬКИ
ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ У СТУДЕНТІВ, ЦЕ
ТАКОЖ ПРОБЛЕМА КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ВСІЄІ КРАЇНИ**

**THE PROBLEM OF REDUCING THE ACADEMIC SUBJECTS ON SAFETY IS
NOT ONLY A PROBLEM OF FORVATION OF SAFETY CULTURE AMOND
STUDENTS, IT IS ALSO A PROBLEM OF SAFETY CULTURE OF THE WHOLE
COUNTRY**

А.П. Зенін (SSL – D)

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, місто Харків

Анотація. Незважаючи на кризу системи безпеки життєдіяльності в Україні та вимоги законодавства щодо обов'язкового навчання студентів з питань безпеки, у вищих навчальних закладах скорочуються навчальні дисципліни «Безпека життєдіяльності» та «Цивільний захист», відповідні кафедри та викладачі-фахівці. В таких умовах процес формування культури безпеки життєдіяльності у студентів набуває критичні особливості його організації та